

دانشگاه هرمزگان

وزارت آموزش و پرورش

اداره کل آموزش و پرورش استان هرمزگان
معاونت آموزش و پرورش شهرستان میناب

خوانشی بر مولفه های کارکرد گرایانه فرهنگی، اجتماعی دین

معصومه الوندیان^۱، عابدین درویش پور^۲

نویسنده مسئول مقاله، استادیار دانشگاه آزاد واحد خرم آباد
استادیار دانشگاه لرستان گروه فلسفه و کلام: ایمیل دانشگاهی
dar.vi.shpour.a@l.u.ac.ir

چکیده

دین تاثیر بنیادین در فرهنگ و نقش آفرینی مهمی در حیات اجتماعی جوامع بشری دارد، پدیده دینداری، در باورها و اعمال و مناسک ظهور می یابد و هویت اجتماعی و پیشینه فرهنگی هر جامعه به عقاید و آداب و مناسک دینی آن مرتبط است. از این رو دین ترکیبی از باورها و اعمال و مناسکی است که نقش گسترده‌ای در کنش‌های اجتماع دارد. درنگاه جامعه شناسان دین، پژوهش و مطالعه درباره رفتار عبادی و مناسک به دلیل اثربخشی با دیگر هنجارهای اجتماعی اهمیت بیشتری دارد. این جستار بر آن است که به تحلیل کارکردهای فرهنگی و اجتماعی و مناسک دینی و تفکیک آن پرداخته و بعد فرهنگی مولفه های کارکرد آموزشی، نمادی، تحمل پذیری هویتی و عناصر انسجام اجتماعی، تفریح اجتماعی، انتظام بخشی و پیوند بین نسلی کارکردهای را در بعد اجتماعی دارد.

کلید واژه: کارکرد، تحلیل کارکردی، کارکردگرایی، مراسم و مناسک.

مقدمه :

دین همواره یکی از ارکان بنیادین فرهنگ جوامع بشری بوده و ترکیبی از باورها و مناسک و اعمال دینی است که نقش مهمی در حیات اجتماعی انسان ایفا می کند. یافته های تاریخی و باستانی از قدیمی ترین آثار جوامع بشری، نشانه های واضحی از نمادها و مناسک دینی به ما ارائه می دهد، که چگونه دین تأثیر نیرومندی بر زندگی بشر گذاشته است. (گیدنز، ۱۳۷۶ ص ۷۶۶)

تنوع، گستردگی، پویایی، تأثیر فرا زمان و مکان، از جمله ویژگی های مراسم و مناسک دینی به شمار می رود، که بخش عظیمی از هنجارها و کنش های فرهنگی و اجتماعی انسان را تشکیل می دهد. لذا دین به عنوان یک نهاد اجتماعی با خصیصه فردی و اجتماعی، از ارزشها و قواعد اجتماعی پشتیبانی کرده و جهت دهنده و مظهر قدرت جامعه و بستر ساز ارتباطات انسانی است و موجب ثبات، استمرار و همبستگی جامعه می گردد.

قرآن کریم آداب و شعائر دینی را جزء خصوصیات همه ادیان و یکی از قدیمی ترین سنت های فرهنگی در هر جامعه معرفی می کند؛ لِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنَسَكًا هُمْ نَاسِكُوهُ؛ برای هر امتی عبادتی قرار دادیم تا آن عبادت را انجام دهند. (حج، ۶۷)

براین اساس جامعه شناسان با توجه به تأثیر گذاری دین در فرهنگ و نظام اجتماعی و کنش های فردی و اجتماعی، به بررسی مناسبات دین و جامعه، شناخت اندیشه ها و نقش باورداشت ها و مناسک و شعائر دینی و کارکردهای اجتماعی و عملکردهای دینی می پردازند.

اهمیت و ضرورت مطالعه و پژوهش کارکرد گرایانه فرهنگی، اجتماعی دین، فقط به سبب ضرورت های معرفتی نیست؛ بلکه از یک سو به دلیل نقش و جایگاهی است که در نظام سیاسی، اجتماعی و فرهنگی ایفا می کنند و از سوی دیگر، اولویت علمی است که دانشمندان برای شناخت سایر پدیده ها و واقعیت های اجتماعی قائل هستند. مراسم و مناسک، به عنوان قدیمی ترین و عام ترین شکل رفتار اجتماعی و وجه مشترک میان فرهنگ ها و جوامع چنین ویژگی ای دارد. اهمیت و نقش کارکرد دین به مناسبات فرهنگی و اجتماعی جامعه بستگی دارد.